

Między cieczą a gazem, czyli o zjawiskach krytycznych

Paweł Jakubczyk

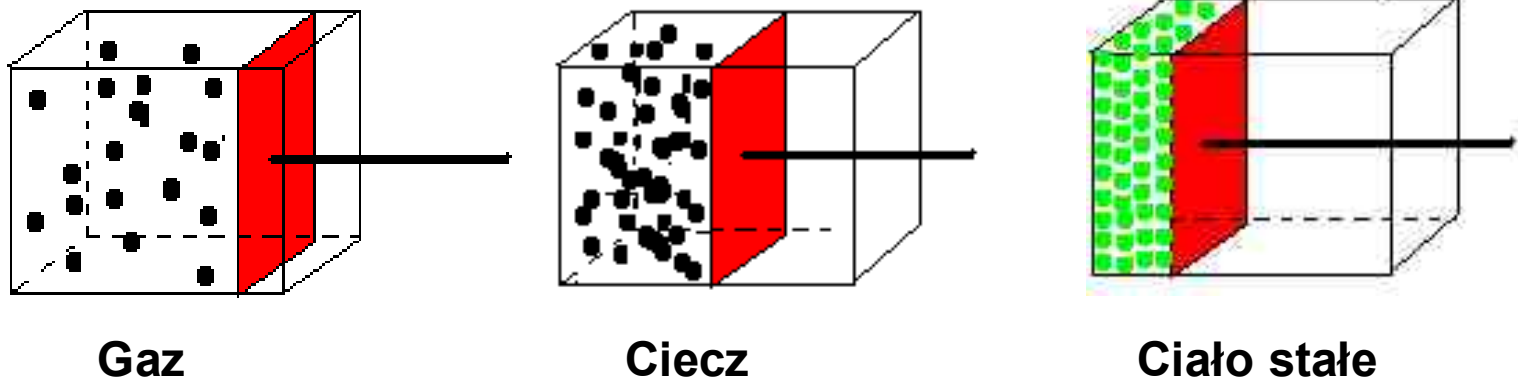
IFT UW

O czym będzie wykład

- O różnych postaciach materii
- Co to są diagramy fazowe
- Jak zamienić ciecz w gaz bez wrzenia
- O opalescencji krytycznej
- Trochę o ferromagnetykach i o nadciekłości

O różnych postaciach materii

Sprężanie substancji przy stałej temperaturze T

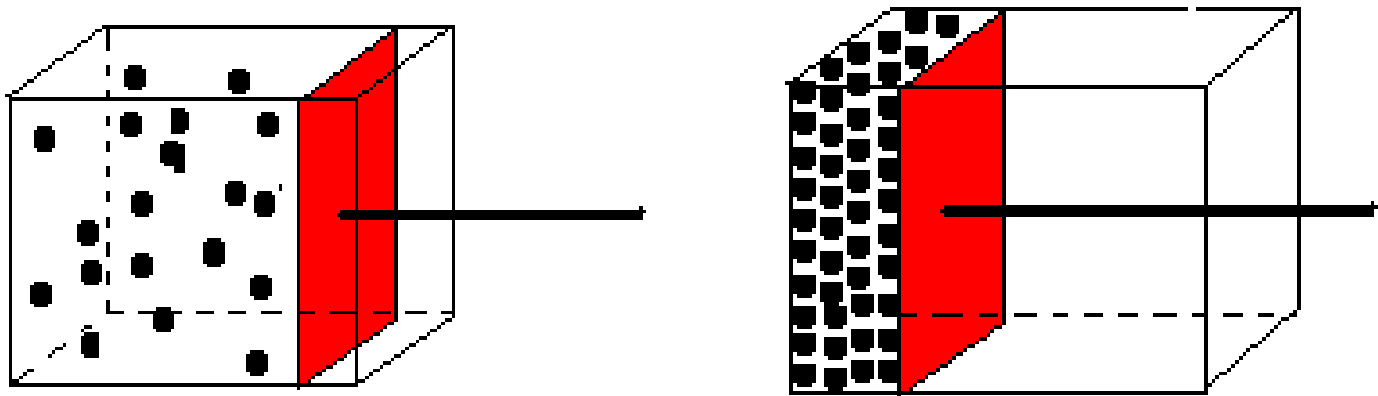

Dla ustalonej próbki substancji możemy niezależnie zmieniać temperaturę i ciśnienie wywierane na tłok. Objętość substancji „dopasowuje się” do ciśnienia i temperatury.

Ale, równie dobrze, możemy zmieniać np. objętość i temperaturę. Wtedy ciśnienie w pojemniku „dopasuje się” do objętości i temperatury.

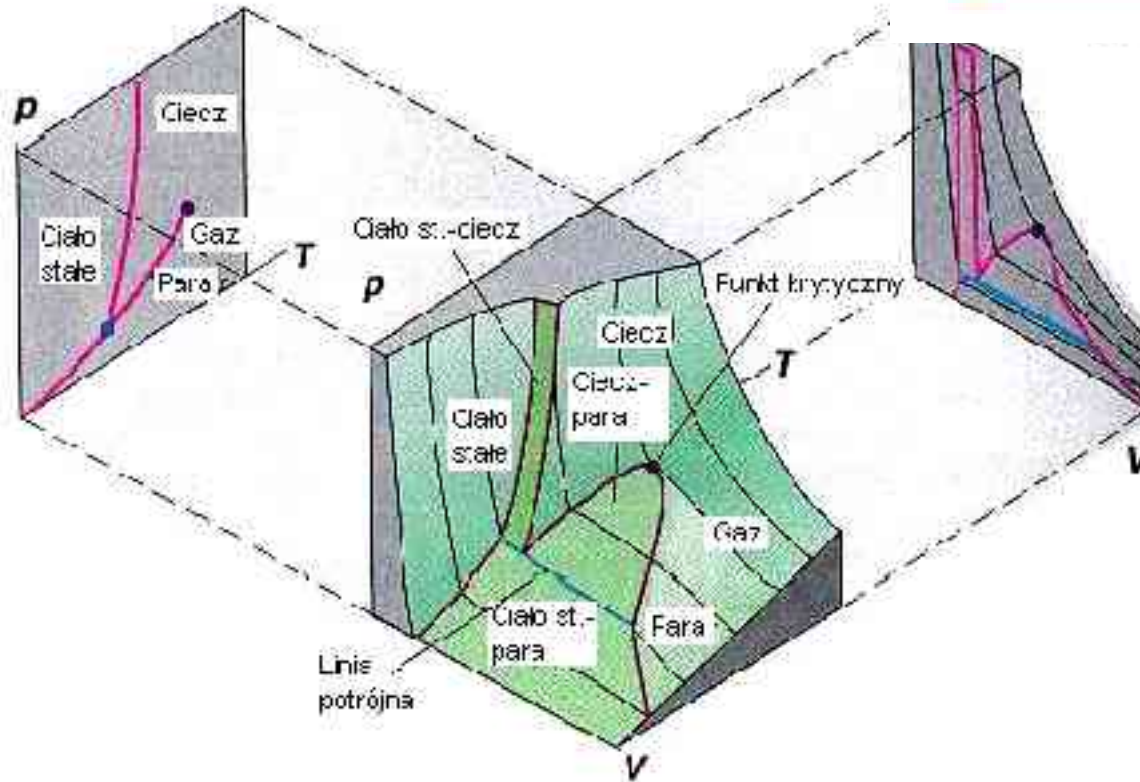
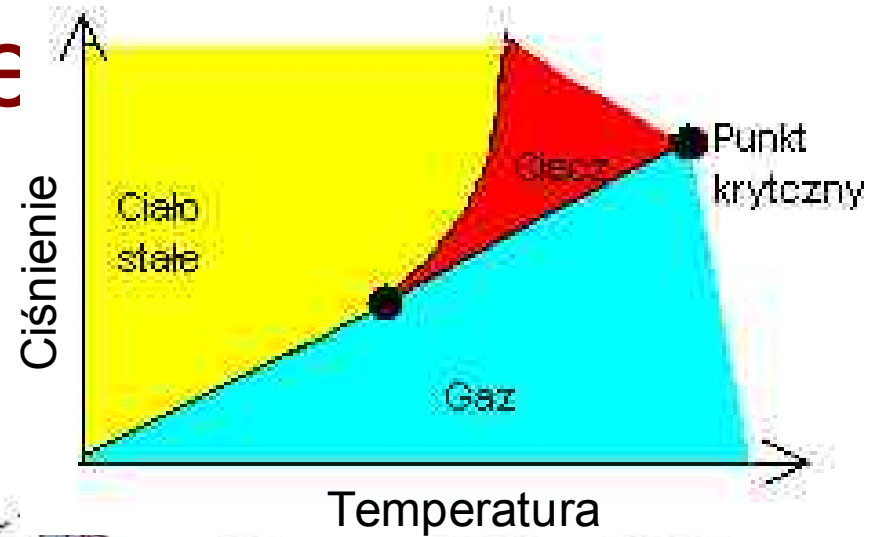
Czy w każdej temperaturze sprężanie gazu przebiega tak samo?

Nie. Na przykład dla odpowiednio niskich temperatur jest tak:

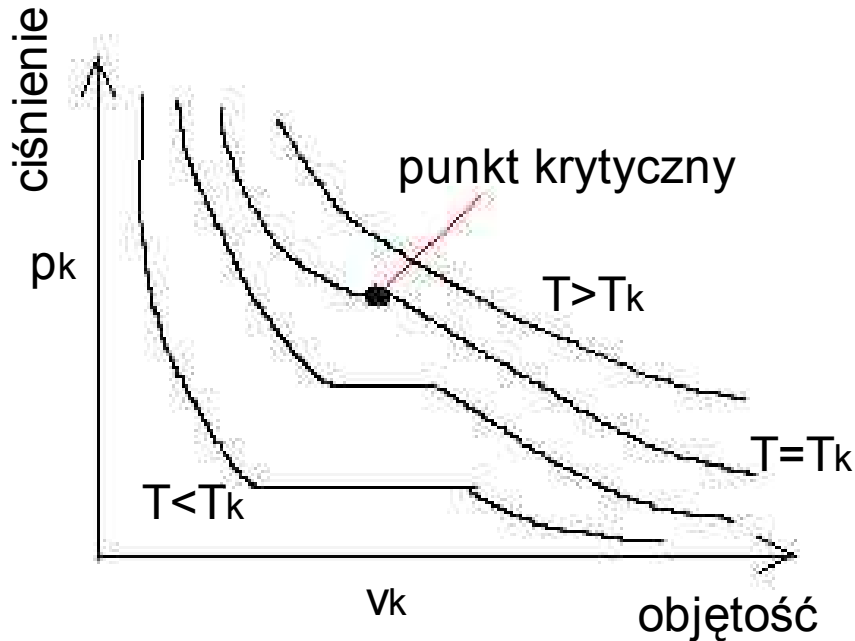

Jak wygląda substancja dla wybranych wartości ciśnienia i temperatury, albo temperatury i objętości?

Diagramy fazowe

Diagramy fazowe

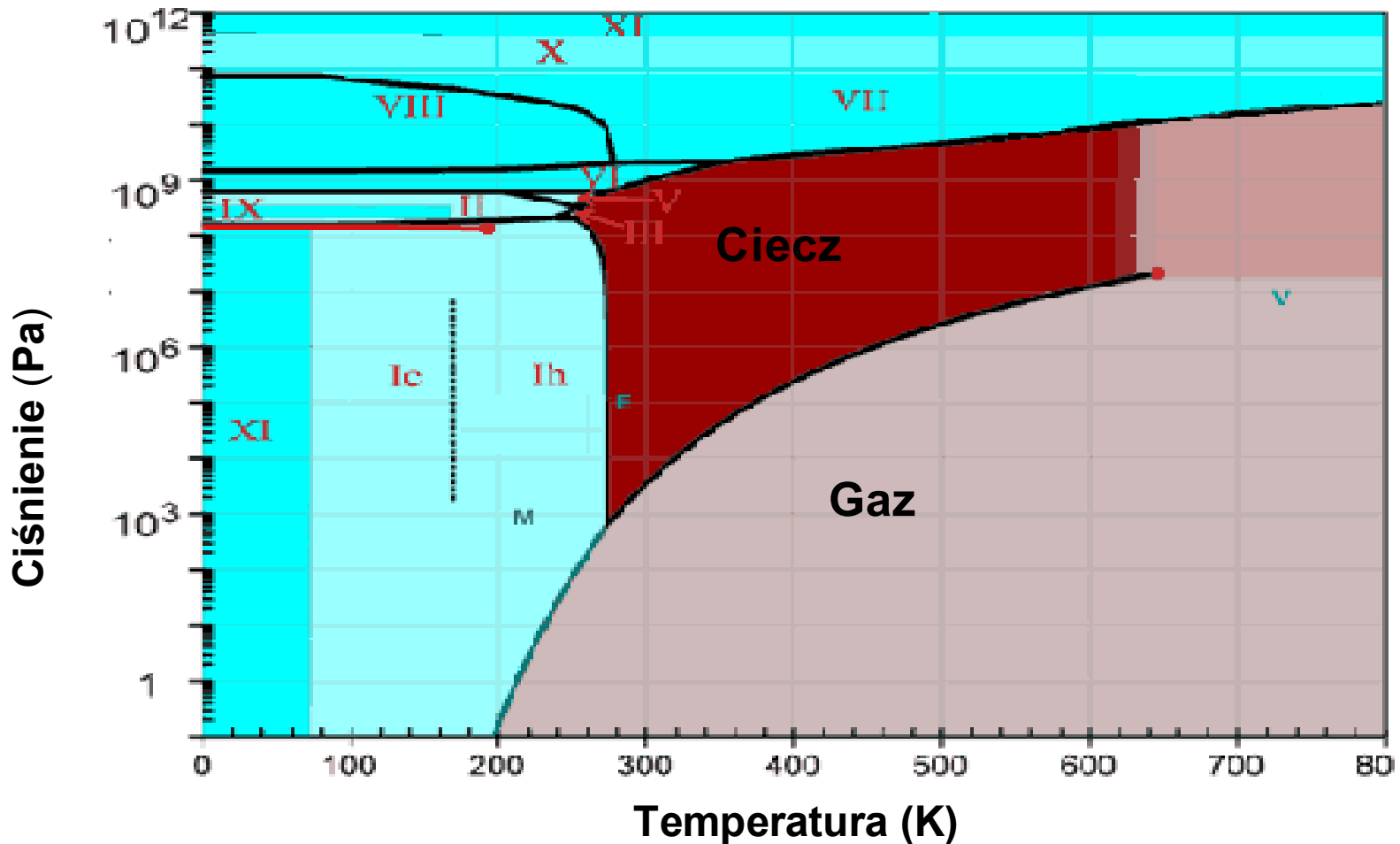

Krzywe określają zależność ciśnienia płynu od objętości dla różnych temperatur

Dla $T > T_k$ niewielkiej zmianie ciśnienia Δp odpowiada niewielka zmiana objętości Δv . W temperaturze T_k i dla $p = p_k$ $\Delta v / \Delta p$ jest duże.

Dla temperatur poniżej temperatury krytycznej T_k objętość cieczy i gazu są różne, przy czym ich różnica maleje gdy zbliżamy się do punktu krytycznego

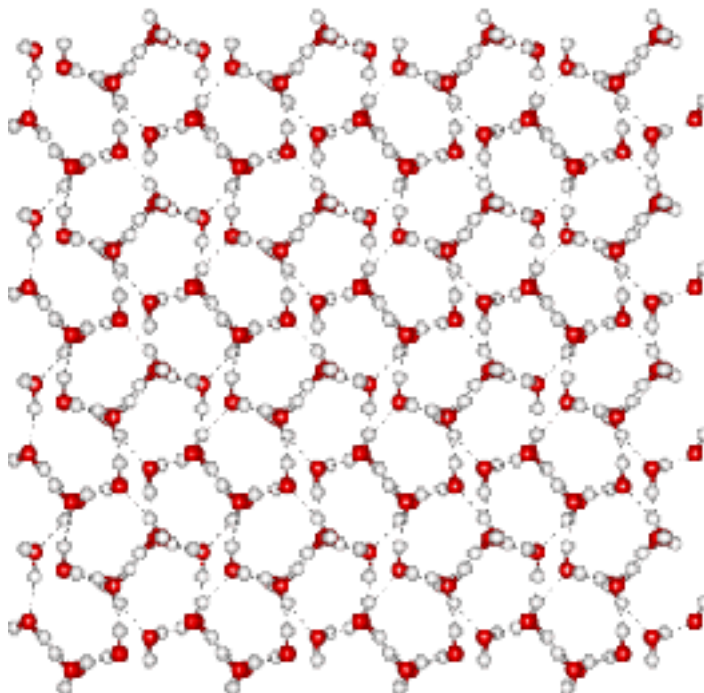
Diagramy fazowe

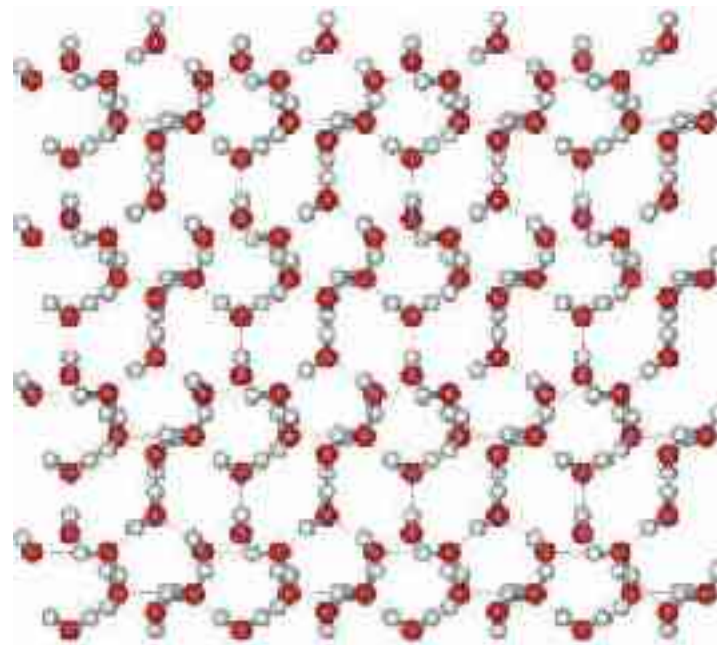
Lód w wysokich ciśnieniach może występować w wielu odmianach różniących się strukturą krystaliczną.

Lód

Przykładowe struktury krystaliczne różnych faz lodu.

Lód III

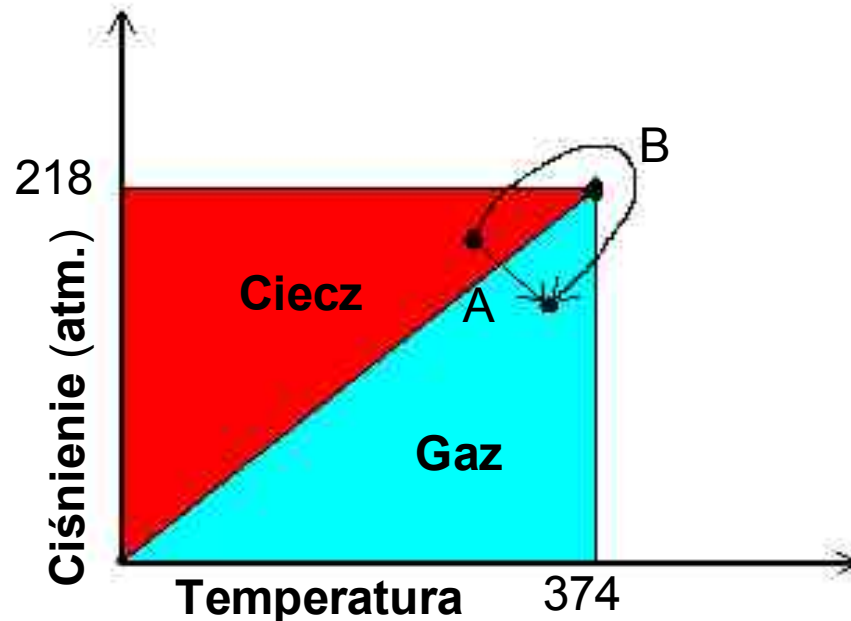
Lód VI

Od czego zależy postać diagramu fazowego?

Od charakteru oddziaływań między cząstkami.

- **Dla układu klasycznych cząstek nie oddziałujących między sobą (gaz doskonały) – brak przemian fazowych.**
- **Dla układu twardych kul (cząstek silnie odpychających się na niewielkich odległościach) – przemiana krystalizacji.**
- **Dla układu cząstek odpychających się na niewielkich odległościach i przyciągających na większych – zarówno przemiana ciec-z-gaz, jak i ciec-z-ciało stałe.**

Parowanie

Wzdłuż krzywej współistnienia
ciecz – gaz
gęstość cieczy > gęstość gazu

W punkcie krytycznym
gęstość cieczy = gęstość gazu

Powyżej punktu krytycznego
znika różnica między fazą
gazową a ciekłą

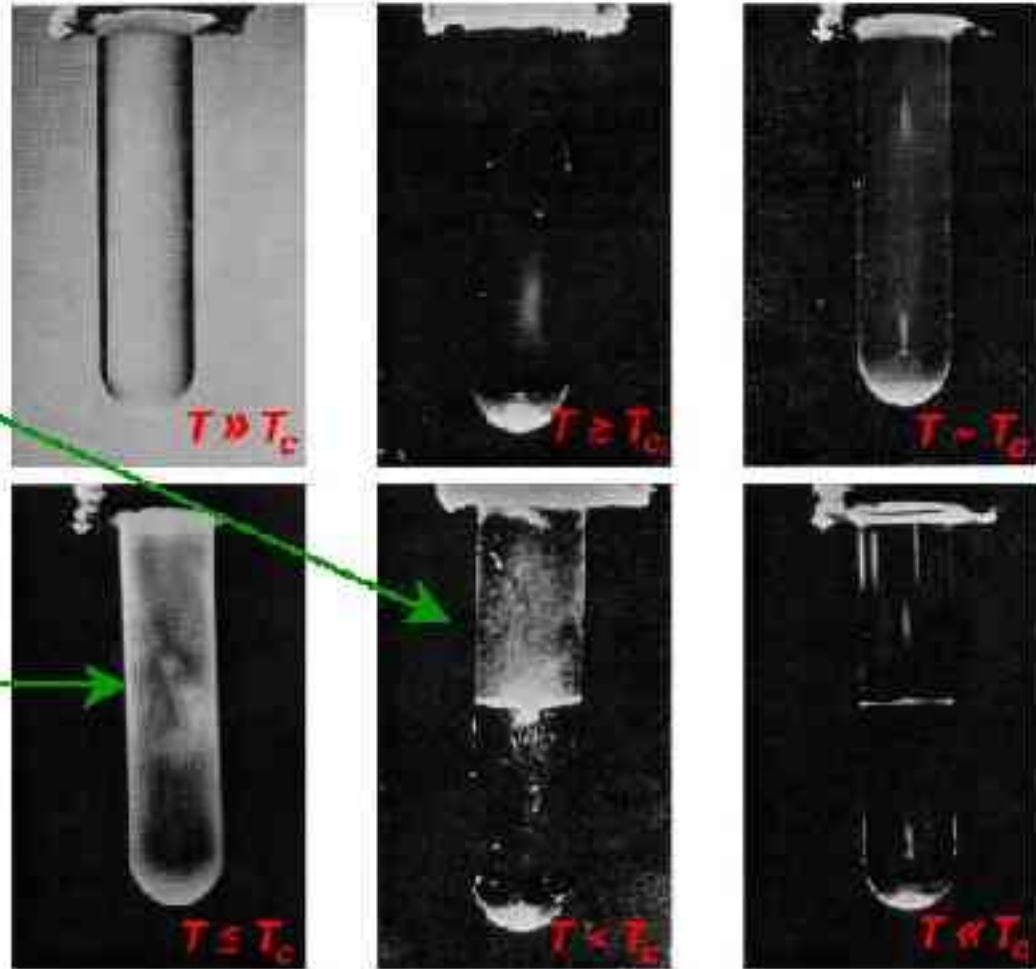
A – parowanie cieczy poniżej
punktu krytycznego

B – ciągłe przejście od cieczy do gazu po
drodze omijającej linię współistnienia

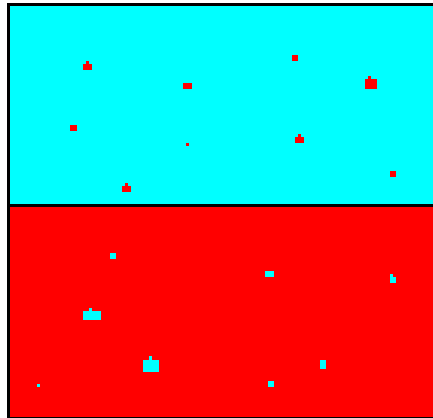
Opalescencja krytyczna

Poniżej temperatury krytycznej zachodzi współistnienie dwóch faz – cieczy i gazu

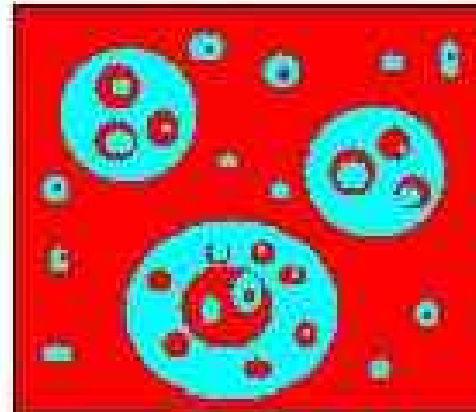
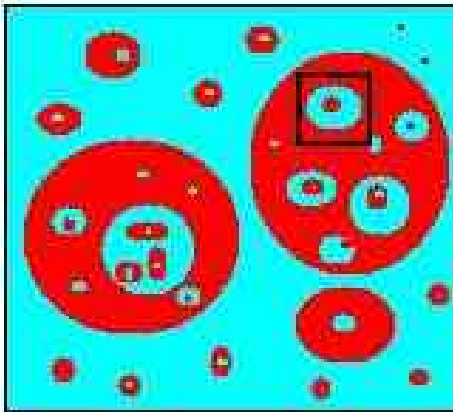
Opalescencja krytyczna – silne rozpraszanie światła na fluktuacjach gęstości

Fluktuacje gęstości

↕
Rozmiar
typowej
fluktuacji

Poniżej punktu krytycznego fluktuacje gęstości płynu są nieduże

W punkcie krytycznym nie ma typowego rozmiaru fluktuacji gęstości - układ wygląda „tak samo” dla różnych skal długości

Układy magnetyczne

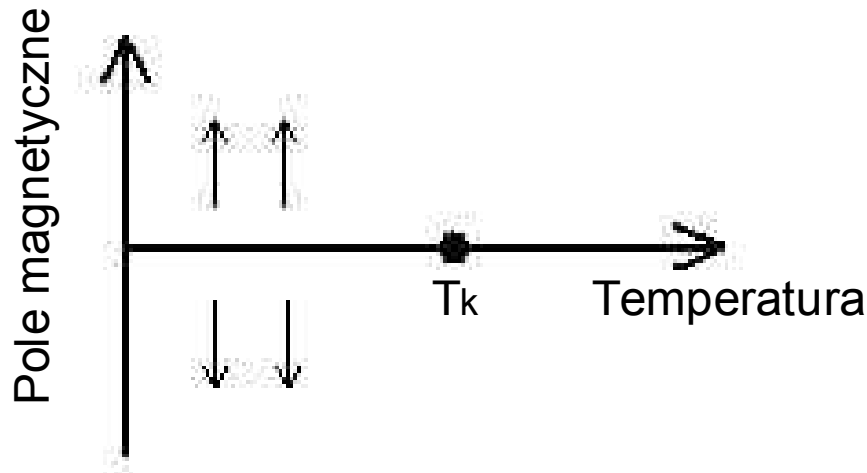
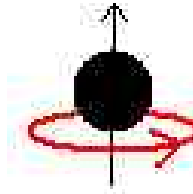
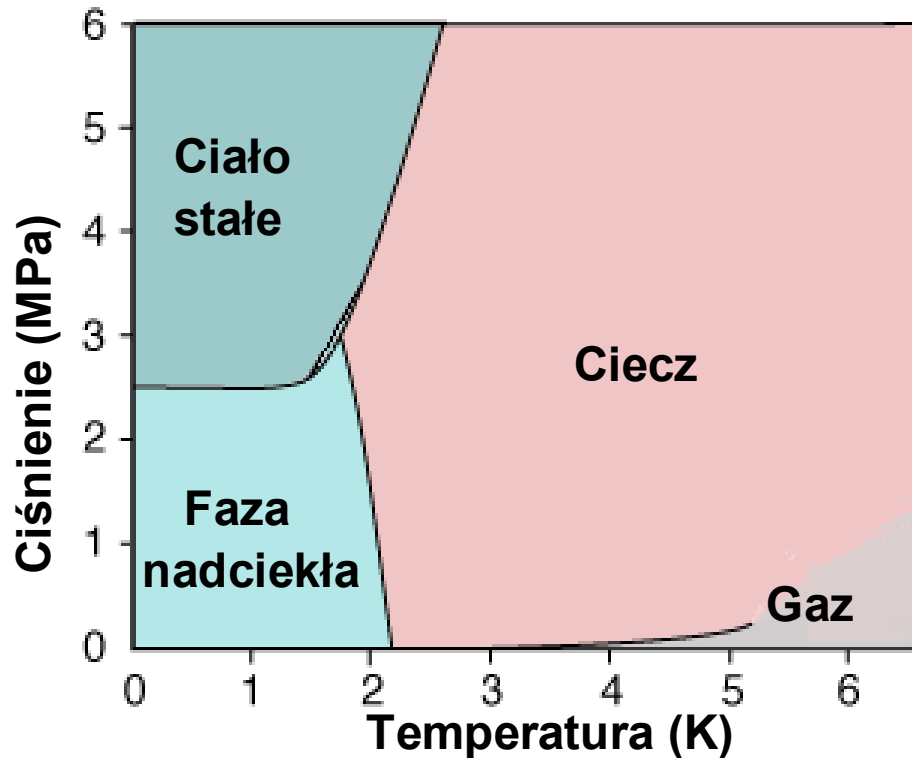
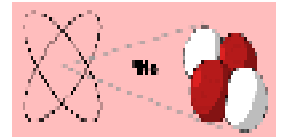

Diagram fazowy ferromagnetyka.

Pod nieobecność pola magnetycznego H
I dla $T > T_k$ średnio tyle samo momentów
magnetycznych ustawia się w każdym
kierunku
(układ jest w fazie paramagnetycznej)

Dla $T < T_k$ większa część
momentów magnetycznych
ustawi się w jednym kierunku
(układ jest w fazie ferromag-
netycznej)

Diagram fazowy helu (^4He)

Poniżej $T=2.2$ K Hel przejawia następujące niezwykle własności:

-Rozszerza się przy oziębianiu

-Wycieka przez dowolnie małe otwory w pojemniku

-„Pełza” po ściankach pojemnika

-Ma zerową lepkość

Hel (w odpowiednio niskich ciśnieniach) nie jest ciałem stałym w $T=0\text{K}$

Podsumowanie

- **Makroskopowa materia może znajdować się w stanach o różnych własnościach termodynamicznych, optycznych, magnetycznych...**
- **Stan materii w zależności od parametrów kontrolnych (takich jak ciśnienie, temperatura, pole magnetyczne...) obrazuje diagram fazowy.**
- **Postać diagramu fazowego zależy od charakteru oddziaływań między cząstkami tworzącymi układ.**
- **W punktach diagramu fazowego, w których znika różnica między dwiema fazami – czyli w stanach krytycznych -parametry układu podlegają silnym fluktuacjom, z czym wiążą się szczególne własności układu w takich stanach.**